

(/)

🏠 (/)

> Kunst - Arkitektur - Haver - Design - Mode (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kunst-arkitektur-haver-design-mode>)

> Bøger (<http://www.historie-online.dk/boger>)

> Anmeldelser (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5>) > Jens Juel

← **Forrige artikel** (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kunst-arkitektur-haver-design-mode/sun-is-god>)

Jens Juel

Kategori: Anmeldelser

Visninger: 673

Del artikel: **f** (<https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kunst-arkitektur-haver-design-mode/jens-juel>) **t**

(<https://twitter.com/home?status=>. Aktiviteten kan ses på <http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kunst-arkitektur-haver-design-mode/jens-juel>) **in**

(<http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kunst-arkitektur-haver-design-mode/jens-juel&title=>)

(<http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kunst-arkitektur-haver-design-mode/jens-juel&title=>)

(<http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kunst-arkitektur-haver-design-mode/jens-juel&title=>)

Thyge Christian Fønss-Lundberg og Anna Schram Vejlbj

Jens Juel - En europæisk mester

Grønningen 1. 450 sider. Rigt ill. 599,95 kr.

Af Anders Ellegaard

"Om Engle male, så tror jeg neppe de gør det meget bedre."

Citatet stammer fra Hans Hansen, som var elev af Jens Juel og selv en dygtig portrætmaler.

Denne bog drejer sig ikke om Jens Juels landskabsmalerier men om hans portrætkunst – hans portrætmalerier, pasteller, skitser og tegninger. Juels landskabsmalerier er tit betegnet som den første spæde start på "Guldalderen" i Danmark (første halvdel af 1800-tallet), men for at tage en konklusion først: Jens Juels portrætkunst var suveræn i Danmark og helt på højde med andre kunstneres i Europa.

Bogens to forfattere er begge kunsthistorikere med speciale i portrætkunst. Der henvises flere gange til Ellen Poulsens tobindsværk fra 1991 om Jens Juels samlede oeuvre, men dér er meget gengivet som sort-hvide illustrationer; i denne bog er alle reproducerede billeder i farver. Det skal også tilføjes, at der er nævnt mange andre kilder til bogen.

Jens Juel blev født d. 12. maj 1745 i landsbyen Gamborg på Fyn. Faderen var hjælpelærer og senere degn. I starten af 1760-erne kom Juel i lære hos kunstmaleren Michael Gehrman i Hamborg. Juel lærte ud over portrætmaleri blandt andet at male blomsterbilleder, hvilket han dog ikke dyrkede senere bortset fra bord- og brystbuketter. Juel lærte så meget og var så talentfuld, at han i København sprang Kunstakademiets begynderklasse over og startede direkte på Akademiet i 1765/66. Allerede medens han gik på Akademiet, fik han bestillinger på portrætter. Da Juel fik Akademiets stor guldmedalje og det tilhørende rejselegat, måtte han vente på legatet, indtil hans ven og "konkurrent," Nicolai Abildgaard, kom hjem fra sin udlandsrejse. Abildgaard havde fået medaljen før Juel, og kun én var på rejse ad gangen. Både Juel og Abildgaard blev senere professorer på Kunstakademiet.

Juel var på rejse i otte år fra 1772 til 1780. I Danmark var historiemaleriet anset for finere end portrætmaleriet, men i udlandet var det nærmest omvendt. Portrættet beskæftigede sig med mennesket, som var Guds fineste skabning og Oplysningstidens fremmeste studieobjekt.

1772: Hamborg – 1773: Dresden – 1774: Italien/Rom – 1776: Paris – 1777: Schweiz/Genève – 1780: København. Det lange udlandsophold gav Juel stor erfaring og livslang forbindelse til nye tendenser og teknikker i europæisk kunst og kunstnermiljøer.

På udlandsopholdet mødte og lærte Juel af både udenlandske og danske kunstnere. Et par eksempler: I Dresden mødte han og lærte af portrætmaleren Anton Graff. - I Rom den berømte portrætmaler Pompeo Bartoni som blandt andet lærte ham at male modellernes ben over kors. - I Geneve pastelkunstneren Jean-Étienne Liotard, som lærte ham den sarte kunst, som både er hurtigere og billigere end oliemaleri. - Bogen forklarer, hvad pastelkunst indebærer af produktion af pastelfarver, udførelse og problemer med opbevaring af pastelkunst

Det næste afsnit i bogen har overskriften "Menneske og kultur." Juel blev medlem af Kunstakademiet og professor med embedsbolig i 1784. - Fra barokken gik stilen over i romantikken. Oplysningstiden, Guldalderen, var på vej. Danmark var et smørhul. Handelen blev større og større både den udenlandske og den indenlandske. Borgerskabet voksede og blev rigere og rigere. Familien og familiesamværet blev vigtigt. Familier med børn blev malet i realistiske interiører. Menneske og kultur var et samlet hele. Borgerskabet bestilte og havde råd til portrætter og familie billeder lige som tidligere de kongelige og adelige. Men hvor folkeligt måtte kongehuset blive? Malerierne viser, at de traditionelle

kønsroller stadig var de fremherskende, men forældre og børn var nu sammen i dagligdags settings med møbler, pynteting og legetøj. Menneske og kultur var visuelt forenede. Guldalderen kom nærmere og nærmere. - C. W. Eckersberg var Juels svigersøn i to omgange.

Afsnittet "Menneske og natur" handler om den rolle, som naturen fik i slutningen af 1700-tallet. Mennesket var det ypperste i naturen og skabelsen; mennesket var en del af naturen (Rousseau); Naturen er besjælet (panteisme) og mennesket er en lille brik i naturen. I Juels malerier er der ofte et vindue, som vender ud mod naturen, eller scenen er i naturen. Et fint eksempel på det sidste er det berømte hovedværk, et meget stort maleri af Niels Ryberg med søn og svigerdatter. Niels Ryberg var storkøbmand og oplysningsmand, selfmade, og maleriet er næsten adeligt i størrelse og motiv. Maleriet er udført i 1796, altså efter den franske revolution. Man var gået fra den gamle til den nye verdensorden.

I afsnittet "Barndommens lande" ser man, at barndommen er blevet en tidsalder i sin egen ret. Altså ikke bare en periode, som skulle overstås, før man blev voksen. Jean Jacques Rousseau var den store barndomsfilosof, amning blev noget naturligt – også på billeder – og fædre skulle tage del i leg og opdragelse. Prygl var at sætte barnet op mod forældrene. Stilen i billeder blev øjebliksbilleder eller snapshots. Selv i billeder af de kongelige, de adelige og det formuende borgerskab kom børnene med. - I et lille underafsnit med overskriften "På egen hånd" omtales en tendens med aktive børn og voksne. Løbende og skøjtende.

"Portrætfabrikken" blev Juels atelier og værksted lidt nedladende kaldt. Ansatte assistenter og elever malede hver sin del af et maleri: hænder, fødder, kniplinger, rekvisitter m.m., medens mester selv malede detaljer eller måske ansigter. Portrætterne nærmest sprøjtede ud fra atelieret. Det var et paradoks: den i teorien frie kunstner var i et afhængighedsforhold til den betalende model, idet det var en bunden opgave mod betaling. Portrætmaleriet havde et blakket ry og gav anledning til misundelse, men det krævede talent, social begavelse og diplomatisk tæft. Kunderne kunne være kongelige, adelige, videnskabsfolk, storkøbmænd, kulturfolk eller børn. - Nogle bestillinger var af kopier af allerede malede billeder. Ofte blev kopien lavet med ændret armstilling eller tøj, således at begge kunne siges at være originale. Fotografiet var ikke opfundet, men kobberstikket var og kunne masseproduceres, hvilket betød formidling for et større publikum og reklame for portrætmaleren. - Ateliererne var åbne for de malede modeller og deres familier samt andet publikum. Der harceleres over tilskuernes kommentarer, som omtales som bedrevidende og ikke bedre vidende. - Juel havde ikke mange elever, men af de mere kendte kan nævnes: Hans Hansen, Caspar David Friedrich og Philipp Otto Runge.

I afsnittet "Ego" vises en række selvportrætter af Juel. Han startede tidligt med at lave dem, og han blev ved hele livet. Han malede dem ofte med en hvid skinthue på sned på hovedet og med en tegnemappe i hånden. Selvportrætterne viser en velhavende borgerlig model; en spidsborger med paryk, halsbind, kalvekrøs og jakke. - Selvportrættet fra 1773/74 blev senere brugt på den danske 100 kroner seddel. - Da Juel som 45-årig giftede sig med den 19-årige Rosine malede han efterfølgende flere dobbeltportrætter af parret. Også andre kunstnere malede portrætter af Juel. Det sidste blev malet i 1801 af J. F. Clemens. Juel døde i 1802.

Det sidste afsnit "Portrætmaleren" er på bedste måde en kunsthistorisk vurdering af Juel, hans kunst og tiden i sidste del af 1700-tallet. De kongelige og adelige havde været vandt til at blive portrætterede, men det var de "Nouveau Riches" og deres børn ikke, hvilket krævede diplomatisk sans af kunstnerne. Juel havde en humanistisk menneskeopfattelse, og han malede ikke sine modeller pompøst. Der var ikke noget "swagger" over dem, når Juel malede dem. Det var mere en registrering end en forherligende fortolkning. Selv om modellen måske ikke var for køn, så blev klædedragten, materialerne, blomsterne, huden og håret malet som det ypperste. Fra det ligegyldige til det beundringsværdige. - Juel malede mange ovale portrætter, hvor hænder og fødder ikke var med, og hvor baggrunden var ensfarvet. Fokus var alene på ansigtet. De blev ofte lavet i sæt med mand og hustru i hvert sit portræt. I forbindelse med lensafløsningen blev adelens "beskatning" ofte betalt ved aflevering af portrætterne til Frederiksborgmuseet, hvor de kan ses. - Der har været flere udstillinger af Jens Juels malerier. På auktioner har hans landskabsmalerier indbragt højere bud end portrætterne.

Facit er, at Jens Juels kunst er idyllisk og giver mindelser om de gode gamle dage, før verden gik under og amok. Allerede for guldalderens borgere var det de gode gamle dage. I bogen sammenlignes det med TV's gentagne visninger af "Matador." Men én ting er idyl, en anden er det meget store talent og

den tekniske kunnen.

I hele bogen og efter hvert afsnit er der masser af eksempler på Juels kunst svarende til de enkelte afsnit og emner. Bogen er rigt illustreret med et fantastisk godt tryk på meget tykt, halvmat papir. Det er sjældent set bedre. Hudtonerne i portrætterne er utroligt smukke. Klædestof, smykker, ordner, blomster, træer og de fineste kniplinger er gengivet farvemæssigt korrekt og meget stringent. - Og bogens indbinding er godt udført og yderst rosværdig.

Bagerst i bogen er der noter til hvert afsnit, billedfortegnelse og personregister

Bogen giver en stor rehabilitering til Jens Juels portrætkunst, og det er den smukkeste bog, denne anmelder længe har set.

[Historie-online.dk, den 24. november 2021]

← **Forrige artikel** (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kunst-arkitektur-haver-design-mode/sun-is-god>)

SE RELATEREDE ARTIKLER

P. IPSENS ENKE - KGL. HOF TERRACOTTAFABRIK

HAVEN TIL LYST OG GLÆDE

DEN STRIKKENDE MADONNA

(<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kunst-arkitektur-haver-design-mode/p-ipsens-enke-kgl-hof-terraccottafabrik>)

(<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kunst-arkitektur-haver-design-mode/haven-til-lyst-og-glæde>)

(<http://www.historie-online.dk/boger/den-strikkende-madonna>)
